

Posudek oponenta diplomové práce Bc. Michala Jonáka, BA: „Ekoturismus a udržitelnost v CHKO České republiky“

Existují termíny, pro které lze jen obtížně nalézt jednoduchou a všeobecně použitelnou definici. To platí hned pro dva pojmy obsažené v hlavním titulu předkládané diplomové práce Michala Jonáka – „ekoturismus“ a „udržitelnost“. Je tedy zřejmé, že si autor zvolil nelehké téma, rozhodně však aktuální.

Na úvod ještě osobní přiznání – chápu, že diplomová práce má zpravidla pevně stanovenou strukturu, osobně však považuji za vhodnější, pokud je text zahájen teoretickou částí, literárním přehledem, a až potom následuje formulace výzkumných otázek a metodiky. Domnívám se totiž, že tak má čtenář lepší šanci porozumět přístupu autora a výzkumné otázky docela logicky vyplynou z dosavadního textu. Navíc myslím, že podobně musí postupovat i autor sám při práci na tématu. Nejprve zjistí, co na dané téma publikovali ostatní a až na základě zhodnocení dosavadního stavu poznání se může rozhodnout, čím téma obohatí on sám.

Z hlediska porozumění předmětu autorova zájmu i jeho hlavním sdělením soudím, že obojí mnohem lépe vyjadřuje až podtitul práce – *„Kompatibilita ekoturismu s dlouhodobou udržitelností z hlediska destinačního managementu chráněného území – případová studie CHKO Slavkovský les“* a vlastně bych považoval za vhodné, abychom se při posuzování práce soustředili právě na tuto formulaci, namísto až příliš obecného hlavního názvu. Myslím, že nejde o doporučení samoučelné. Přibližně polovinu rozsahu práce totiž tvoří teoretická část, ve které se autor zcela logicky soustředí právě na základní pojmy. Soudím nicméně, že úroveň této části textu je dosti nevyrovnaná, obsahuje výrazný nepoměr mezi „vznešenými“ teoretickými koncepty (Bauman, Leopold ad.) a pak náhlý přechod k příručkám spíše uživatelského charakteru – např. Ryglóvá (2011), což je, slovy vydavatele: *„Prakticky zaměřená publikace s mnoha příklady určená zejména podnikatelům v cestovním ruchu, pracovníkům veřejné správy a vzhledem k tomu, že představuje i teoretická východiska, tak i studentům středních a vysokých škol.“* Z kontextu je jasné, že ona teoretická východiska netvoří podstatu knihy. Také bych očekával, že právě student FHS kriticky okomentuje podivné používání termínu „filosofie“ v těchto příručkách, jako např.: *„filosofii k cestování (Pásková 2014: 221)“* či *„(...) udržitelného cestovního ruchu, jež představuje „filosofii a koncepční přístup k rozvoji turismu“ (Palatková 2012: 147)“* – str. 27-28. Při posuzování účelnosti teoretické části textu jsem se pak soustředil na to, zda autor s onou teorií pracuje dále, zda ji využívá v empirické části. Řekněme již nyní, že jen částečně.

Autorova hlavní otázka zní *„Může ekoturismus jako forma udržitelného turismu být prostředkem udržitelného rozvoje v CHKO v České republice?“*, a zcela logicky mě zajímalo, jak Jonák vymezí obsah pojmu „ekoturismus“. Snaží se o to důkladně na stranách 27-44. V práci se pak na několika místech objevuje formulace, vyjadřující asi autorovi nejvlastnější chápání termínu „ekoturismus“ jako turismus provozovaný především v chráněných územích (str. 2, 4). Je tomu tak skutečně? Znamená to, že pokud prostě přijedu do NP Šumava nebo přiletím do Krugerova národního parku v JAR, stávám se ekoturistou? To považuji za základní rozpor práce – zdá se prostě, že Jonák považuje za kritérium ekoturismu destinaci, území, kam se jede. Není ovšem podstata ekoturismu spíše ve způsobu provozování té aktivity? Od volby dopravního prostředku přes charakter služeb, ubytování ad. Přímo se zde nabízí paralela s ekologickým zemědělstvím – to se také stává „ekologickým“ ne na základě lokality, ale na základě dodržování směrnic. A ještě příklad ze str. 71: *„Velký počet*

zpevněných asfaltových cest je nadstandard oproti často nezpevněným komunikacím v ekoturistických lokalitách v rozvojových regionech, kde ekoturismus v současnosti hlavně vzkvétá.“ Rozumím tomu správně, že když český turista letí do rozvojové země, kde se prochází po lesních stezkách či prosekává mačetou, tak provozuje turistiku „ekologičtější“ než když bez problémů kráčí po zpevněné lesní stezce ve Slavkovském lese? A rovněž str. 79: „*Zákon 114/1992Sb., jakožto hlavní určující předpis k formování chráněných území, jasně odlišuje CHKO od národních parků a pokud existují bariéry rozvoje ekoturismu v CHKO, pak je nutné začít hledat v tomto zákoně.*“ Cožpak ten zákon nějak reguluje způsob ubytování ad.?

Oceňuji úsilí, které autor vynaložil pro tvorbu teoretické části práce, nicméně soudím, že pro účel práce je výrazně naddimenzovaná a autor se značnou její částí vlastně nepracuje pro naplnění hlavního cíle. S jistou mírou nadsázky si tak troufám říci, že by kapitola 4.1.7 „Stipulativní definice pro potřeby této práce“ mohla být v textu uvedena hned po kapitole 3, protože z předchozích 50 stran textu příliš nečerpá.

Za zdařilejší považuji empirickou část práce, kde se Jonákovi (opět přes značnou rozvlácnost v přejatých informacích o charakteru zájmového území) daří naplnit cíle práce i zodpovědět výzkumné otázky. Oceňuji, že autor disciplinovaně člení svá zjištění do jednotlivých pilířů, a diskutuje svá zjištění. Nejsm si však jist, zda je práci možno skutečně považovat i za metodický návod pro hodnocení jiných území. Inspirační zdroj je to však určitě.

Ještě jednou k práci s literaturou. Jonák uvádí, že literatura na téma ekoturismus je v českém prostředí ojedinelá, ale pouhý pohled do Google Scholar vykáže nemalý počet prací právě na téma šetrné turistiky. Zná je autor? Pokud ne – proč je nezná, pokud ano - čerpal z nich? Pokud ne, proč? Ihned ovšem dodávám, že se většinou jedná o teoreticky mnohem méně zakotvené práce, využitelné by snad mohly být jako zdroj případových studií. Ostatně – Jonákova práce vlastně vůbec neobsahuje část, kde by diskutoval svá zjištění se závěry jiných (třeba zahraničních) autorů. Dále - Na Web of Science jsem našel z českého prostředí jen 2 práce (Čihař, Staňková 2006, Gorner, Najmanová, Čihař 2012) – proč je Jonák neuvádí, když se týkají přesně tématu práce (rozhodně by byly důležitější než popis „časoprostorové komprese“ str. 16.). Textdiplomové práce možná až neúměrně staví na dvou publikacích - Ryglóvá et al. (2011) a Pásková (2014).

K debatě u obhajoby:

- Používá autor badatelskou skepsi, když (jak se zdá) nekriticky přejímá tvrzení, že „například Štýrský (2013: 3) hovoří o pomalém vítězství ekoturismu nad masovými komerčními zájezdy pro důraz ekoturismu na „zpomalení“ (str. 28). Není realita taková, že komerční masové zájezdy zůstaly, ale přejmenovaly se na „expedice“, „aktivní ochránářské pobyty“ apod.? Tohoto jevu si lze nejen lehce všimnout při pohledu do cestovatelských časopisů a jejich reklamních stránek, ale existuje o tom i akademická literatura na téma ekoturistického greenwashingu.
- Proč autor považuje ekoagroturismus za „odnož, jež je typická pro české prostředí.“?? (s.45). Vždyť jde o koncept, který byl do našeho prostředí importován ze zahraničí (Rakousko, Švýcarsko, Německo) zejména prostřednictvím organizace ECEAT.

K formální stránce – vyskytuje se častá chyba vznikla překladem termínů miliarda/bilion v angl. a amer. angličtině (*Str. 1 „ukazatel UNWTO – International Tourist Arrivals) stoupl v roce 2013 meziročně o 5 % na 1,085 bilionu (UNWTO 2014)“* – chyba v řádech je zřejmá z kontextu i ze srovnání z pramenem citace. Občas se vyskytují jen obtížně srozumitelné

formulace: „*Některé formy turismu jsou navíc a priori založeny na principech udržitelnosti a mohou tak za předpokladu vhodného plánování, provozu a následného vyhodnocování vlivu docílit udržitelnosti ze své vlastní podstaty. Jednou z nejefektivnějších forem, která dle akademických zdrojů, a v mnoha případech také na základě praxe, buduje udržitelnost ze své vlastní podstaty, je ekoturismus*“ (str. 1). Práce neobsahuje Zadání či Projekt, nevím ovšem, zda je to na řešitelském pracovišti pravidlem.

Celkově se domnívám, že autor splnil vytýčené cíle a vypracoval přínosnou práci. Text doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení v rozmezí **13 – 16 bodů**, slovně **velmi dobře**, v případě výjimečně přesvědčivé obhajoby i výborně.

Brno, 13.6.2014

Zbyněk Ulčák